

Pravni okvir za veštačku inteligenciju

Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (**Artificial Intelligence Act**) (Text with EEA relevance)

Predmet zakona

Svrha zakona je da poboljša funkcionisanje unutrašnjeg tržišta i promoviše usvajanje veštačke inteligencije (AI) koja je usmerena na ljude i koja je vredna poverenja, uz obezbeđivanje visokog nivoa zaštite zdravlja, bezbednosti, osnovnih prava, uključujući demokratiju, vladavinu prava i zaštitu životne sredine, od štetnih efekata sistema veštačke inteligencije, kao i podrška inovacijama.

Predmet zakona

Ovaj zakon uređuje:

- usaglašena pravila za stavljanje na tržište, stavljanje u upotrebu i upotrebu AI sistema;
- zabrane određenih AI praksi;
- specifične zahteve za visokorizične AI sisteme i obaveze za operatere takvih sistema;
- usklađena pravila transparentnosti za određene AI sisteme;

Predmet zakona

Ovaj zakon uređuje:

- usaglašena pravila za stavljanje na tržište AI modela opšte namene;
- pravila o praćenju tržišta, tržišnom nadzoru, upravljanju i sprovođenju;
- mere za podršku inovacijama, sa posebnim fokusom na MSP, uključujući start-up.

Primena zakona

Ovaj zakon se primenjuje na:

- provajdere koji stavljaju na tržište ili stavljaju u funkciju AI sisteme ili stavljaju na tržište AI modele opšte namene u Uniji, bez obzira da li su ti provajderi osnovani ili locirani u Uniji ili u trećoj zemlji;
- implementatore AI sistema koji imaju svoje mesto osnivanja ili se nalaze unutar Unije;

Primena zakona

Ovaj zakon se primenjuje na:

- provajdere i implementatore AI sistema koji imaju svoje mesto osnivanja ili se nalaze u trećoj zemlji, gde se rezultati proizvedeni AI sistemom koriste u Uniji;
- uvoznike i distributere AI sistema;
- proizvođače proizvoda koji stavljaju na tržište ili stavljaju u rad sistem veštačke inteligencije zajedno sa svojim proizvodom i pod sopstvenim imenom ili žigom;

Primena zakona

Ovaj zakon se primenjuje na:

- ovlašćene predstavnike provajdera, koji nisu osnovani u Uniji;
- pogođene osobe koje se nalaze u Uniji.

Primena zakona

Ovaj zakon se ne primenjuje na:

- sisteme veštačke inteligencije ili AI modele, uključujući njihove rezultate, posebno razvijene i stavljene u upotrebu isključivo u svrhu naučnog istraživanja i razvoja;
- obaveze fizičkih lica koja koriste AI sisteme u okviru čisto lične neprofesionalne delatnosti;
- sisteme veštačke inteligencije izdate pod besplatnim licencama i licencama otvorenog koda, osim ako su stavljani na tržište ili stavljani u upotrebu kao visokorizični-zabranjeni sistemi.

Definicije

„AI sistem“ znači mašinski sistem koji je dizajniran da radi na različitim nivoima autonomije i koji može pokazati prilagodljivost nakon primene i koji, za eksplicitne ili implicitne ciljeve, zaključuje, na osnovu ulaznih podataka koje prima, kako da generiše rezultate kao što su predviđanja, sadržaj, preporuke ili odluke koje mogu uticati na fizičko ili virtuelno okruženje.

Definicije

- „provajder“ označava fizičko ili pravno lice, javni organ, agenciju ili drugo telo koje razvija AI sistem ili model AI opšte namene ili koje ima razvijen AI sistem ili model opšte namene i stavlja ga na tržište ili stavlja u upotrebu AI sistem pod sopstvenim imenom ili žigom, bilo uz naknadu ili besplatno.
- „implementator“ označava fizičko ili pravno lice, javni organ, agenciju ili drugo telo koje koristi sistem veštačke inteligencije pod svojom nadležnošću osim kada se AI sistem koristi za lične neprofesionalne aktivnosti;

Definicije

- “AI sistem opšte namene” označava sistem veštačke inteligencije koji je zasnovan na AI modelu opšte namene i koji ima sposobnost da služi u različite svrhe, kako za direktnu upotrebu, tako i za integraciju u druge AI sisteme.
- „model veštačke inteligencije opšte namene“ znači AI model obučen sa velikom količinom podataka koristeći samonadzor u velikoj meri, koji pokazuje značajnu opštost i sposoban je da kompetentno obavlja širok spektar različitih zadataka.

AI pismenost

Provajderi i implementatori AI sistema će preduzeti mere da obezbede, u najboljoj meri, dovoljan nivo AI pismenosti svog osoblja i drugih osoba koje se bave funkcionisanjem i upotrebom AI sistema u njihovo ime, uzimajući u obzir njihovo tehničko znanje, iskustvo, obrazovanje i obuku i kontekst u kome će se AI sistemi koristiti, i uzimajući u obzir osobe ili grupe ljudi na kojima se AI sistemi koriste.

Zabranjene prakse

Stavljanje na tržište, stavljanje u upotrebu ili korišćenje sistema veštačke inteligencije koji primenjuje podsvesne tehnike izvan čovekove svesti ili namerno manipulativne ili obmanjujuće tehnike, sa ciljem ili efektom materijalnog iskrivljavanja ponašanja osobe ili grupe osoba znatnim narušavanjem njihove sposobnosti da donesu odluku na osnovu informacija, i time čineći da donesu odluku koju na drugi način ne bi doneli, na način koji prouzrokuje ili će verovatno prouzrokovati tom licu, drugom licu ili grupi lica značajnu štetu.

Zabranjene prakse

Stavljanje na tržište, stavljanje u upotrebu ili korišćenje sistema veštačke inteligencije koji eksploatiše bilo koju ranjivost fizičkog lica ili određene grupe lica zbog njihovog uzrasta, invaliditeta ili specifične socijalne ili ekonomske situacije, sa ciljem ili efektom da se suštinski promeni ponašanje te osobe ili osobe koja pripada toj grupi na način koji prouzrokuje ili će verovatno prouzrokovati štetu toj ili drugoj osobi.

Zabranjene prakse

Stavljanje na tržište, stavljanje u upotrebu ili korišćenje AI sistema za procenu ili klasifikaciju fizičkih lica ili grupa lica tokom određenog vremenskog perioda na osnovu njihovog društvenog ponašanja ili poznatih, pretpostavljenih ili predviđenih ličnih ili karakteristika ličnosti, sa rezultatom koji vodi do određenog štetnog ili nepovoljnog tretmana određenih fizičkih lica ili grupa lica.

Zabranjene prakse

Stavljanje na tržište, stavljanje u upotrebu za ovu konkretnu namenu, ili korišćenje sistema veštačke inteligencije za procenu rizika fizičkih lica u cilju procene ili predviđanja rizika da fizičko lice izvrši krivično delo, isključivo na osnovu profilisanja fizičkog lica ili na osnovu procene njegovih osobina i karakteristika ličnosti.

Zabranjene prakse

Stavljanje na tržište, stavljanje u upotrebu za ovu specifičnu svrhu, ili korišćenje AI sistema koji kreiraju ili proširuju baze podataka za prepoznavanje lica kroz neciljano skidanje slika lica sa interneta ili CCTV snimaka.

Stavljanje na tržište, stavljanje u upotrebu za ovu specifičnu svrhu, ili korišćenje AI sistema za zaključivanje emocija fizičkog lica na radnom mestu i obrazovnim institucijama, osim kada je upotreba AI sistema namenjena za stavljanje na tržište iz medicinskih ili bezbednosnih razloga.

Zabranjene prakse

Stavljanje na tržište, stavljanje u upotrebu za ovu specifičnu svrhu ili korišćenje sistema biometrijske kategorizacije koji individualno kategorišu fizička lica na osnovu njihovih biometrijskih podataka da bi se zaključili njihova rasa, politička mišljenja, članstvo u sindikatu, verska ili filozofska uverenja, seksualni život ili seksualna orijentacija.

Zabranjene prakse

Korišćenje daljinskih biometrijskih sistema za identifikaciju u „realnom vremenu“ u javno dostupnim prostorima za potrebe sprovođenja zakona, osim u meri u kojoj je takva upotreba striktno neophodna za određene ciljeve kao borba protiv terorizma, potraga za žrtvama krijumčarenja ljudi, otetih ili nestalih lica, izvršiocima težih krivičnih dela.

AI sistemi visokog rizika

Sistem veštačke inteligencije će se smatrati visokorizičnim ako su ispunjena oba sledeća uslova:

- sistem veštačke inteligencije je namenjen da se koristi kao bezbednosna komponenta proizvoda, ili je sistem veštačke inteligencije sam po sebi proizvod (igračke, vazduhoplovstvo, automobili, medicinska sredstva i liftovi);
- proizvod mora da prođe ocenjivanje usaglašenosti.

AI sistemi visokog rizika

AI sistemi u sledećim oblastima:

- biometrička identifikacija, kategorizacija
- bezbednost kritičnih sistema
- obrazovanje (prijem, ocenjivanje...)
- radni odnosi (zapošljavanje, odlučivanje...)
- osnovne usluge npr. zdravstvo (evaluacija prijema, klasifikacija hitnih poziva...)
- sprovođenje zakona npr. policija (poligraf, evaluacija dokaza...)

AI sistemi visokog rizika

- kontrola granica
- sudstvo

Sistem veštačke inteligencije neće se smatrati visokorizičnim ako ne predstavlja značajan rizik od štete po zdravlje, bezbednost ili osnovna prava fizičkih lica, uključujući i to što ne utiče materijalno na ishod donošenja odluka.

Sistem veštačke inteligencije uvek će se smatrati visokorizičnim kada vrši profilisanje fizičkih lica.

AI sistemi visokog rizika

Zahtevi za visokorizične AI sisteme:

- sistem upravljanja rizikom će biti uspostavljen, implementiran, dokumentovan i održavan u vezi sa visokorizičnim sistemima veštačke inteligencije.
- sistemi veštačke inteligencije visokog rizika koji koriste tehnike koje uključuju obuku AI modela sa podacima biće razvijeni na osnovu skupova podataka za obuku, validaciju i testiranje koji ispunjavaju kriterijume kvaliteta.

AI sistemi visokog rizika

- tehnička dokumentacija visokorizičnog AI sistema se sastavlja pre nego što se taj sistem stavi na tržište ili u upotrebu i ažurira se.
- sistemi veštačke inteligencije visokog rizika će tehnički omogućiti automatsko beleženje događaja (dnevnika) tokom životnog veka sistema.
- visokorizični sistemi će biti dizajnirani i razvijeni na takav način da obezbede da njihov rad bude dovoljno transparentan kako bi se omogućilo korisnicima da protumače rezultate sistema i koriste ga na odgovarajući način.

AI sistemi visokog rizika

- sistemi veštačke inteligencije visokog rizika će biti projektovani i razvijeni na takav način da ih fizička lica mogu efikasno nadzirati tokom perioda u kome su u upotrebi.
- sistemi veštačke inteligencije visokog rizika će biti projektovani i razvijeni na takav način da postignu odgovarajući nivo tačnosti, robusnosti i sajber bezbednosti i da u tim aspektima rade dosledno tokom svog životnog ciklusa.

AI sistemi visokog rizika

- pružaoci visokorizičnih AI sistema će uspostaviti sistem upravljanja kvalitetom. Taj sistem će biti dokumentovan na sistematičan i uredan način u obliku pisanih politika, procedura i uputstava.

Obaveze transparentnosti

- provajderi će obezbediti da sistemi veštačke inteligencije namenjeni direktnoj interakciji sa fizičkim licima budu dizajnirani i razvijeni na takav način da dotična fizička lica budu obavještena da su u interakciji sa AI sistemom.
- provajderi AI sistema, uključujući sisteme veštačke inteligencije opšte namene, koji generišu sintetički audio, slikovni, video ili tekstualni sadržaj, treba da obezbede da su rezultati AI sistema označeni kao veštački generisani ili kojima se manipuliše.

Obaveze transparentnosti

- implementatori koji koriste AI sistem koji generiše ili manipuliše slikovnim, audio ili video sadržajem koji predstavlja “deep fake”, će otkriti da je sadržaj veštački generisan ili izmanipulisan.
- „Deep fake“ označava sliku, audio ili video sadržaj generisan ili manipulisan veštačkom inteligencijom koji podseća na postojeće osobe, objekte, mesta, entitete ili događaje i koji bi nekoj osobi lažno izgledao kao autentičan ili istinit.

AI modeli opšte namene

Model AI opšte namene biće klasifikovan kao model AI opšte namene sa sistemskim rizikom ako ima visoke mogućnosti uticaja procenjene na osnovu odgovarajućih tehničkih alata i metodologija, uključujući indikatore i merila.

Pretpostavlja se da AI model opšte namene ima visoku mogućnost uticaja kada je kumulativna količina izračunavanja koja se koristi za njegovu obuku izmerena u operacijama sa pokretnim zarezom veća od 10 na 25.

AI modeli opšte namene

Provajderi AI modela opšte namene će:

- izraditi i ažurirati tehničku dokumentaciju modela, uključujući njegov proces obuke i testiranja i rezultate njegove evaluacije;
- izraditi, ažurirati i učiniti dostupnim informacije i dokumentaciju dobavljačima AI sistema koji nameravaju da integrišu AI model opšte namene u svoje AI sisteme;

AI modeli opšte namene

- uspostaviti politiku usklađivanja sa zakonom o autorskom i srodnim pravima;
- izraditi i učiniti javno dostupnim dovoljno detaljan rezime o sadržaju koji se koristi za obuku AI modela opšte namene.
- ove obaveze neće se primenjivati na provajdere AI modela koji su objavljeni pod besplatnom licencom otvorenog koda koja omogućava pristup, korišćenje, modifikaciju i distribuciju modela, a čiji su parametri, javno dostupni. Ovaj izuzetak se ne primenjuje na AI modele opšte namene sa sistemskim rizicima.

AI modeli opšte namene

Pre stavljanja modela veštačke inteligencije opšte namene na tržište EU, provajderi sa sedištem u trećim zemljama će, pismenim mandatom, imenovati ovlašćenog predstavnika koji se nalazi u EU.

AI modeli opšte namene

Provajderi AI modela opšte namene sa sistemskim rizikom:

- vrše evaluaciju modela u skladu sa standardizovanim protokolima i alatima;
- procenjuju i ublažavaju moguće sistemske rizike;
- vode evidenciju, dokumentuju i izveštavaju, bez nepotrebnog odlaganja, nadležnim nacionalnim organima, relevantne informacije o ozbiljnim incidentima i mogućim korektivnim merama za njihovo rešavanje;

AI modeli opšte namene

- obezbeđuju adekvatan nivo sajber bezbednosti za AI model opšte namene sa sistemskim rizikom i fizičku infrastrukturu modela.

Post-market monitoring

Provajderi će uspostaviti i dokumentovati sistem praćenja nakon puštanja na tržište na način koji je proporcionalan prirodi AI tehnologija i rizicima visokorizičnog AI sistema.

Sistem za praćenje nakon puštanja na tržište će aktivno i sistematski prikupljati, dokumentovati i analizirati relevantne podatke koje mogu obezbediti implementatori ili koji se mogu prikupiti putem drugih izvora o performansama visokorizičnih AI sistema tokom njihovog životnog veka.

Kaznene odredbe

Nepoštovanje zabrane AI praksi podleže
administrativnim kaznama u iznosu

do 35 000 000 evra ili, ako je prekršilac
preduzeće, do 7% njegovog ukupnog svetskog
godišnjeg prometa za prethodnu finansijsku
godinu, u zavisnosti od toga šta je veće.

Kaznene odredbe

Nepoštovanje većine drugih odredbi koje se odnose na operatere podleže administrativnim kaznama u iznosu do 15 000 000 evra ili, ako je prekršilac preduzeće, do 3% njegovog ukupnog svetskog godišnjeg prometa za prethodnu finansijsku godinu, u zavisnosti od toga šta je veće.

Kaznene odredbe

Dostavljanje netačnih, nepotpunih ili obmanjujućih informacija nadležnim organima podleže administrativnim kaznama u iznosu do 7 500 000 evra ili, ako je prekršilac preduzeće, do 1% njegovog ukupnog svetskog godišnjeg prometa za prethodnu finansijsku godinu, u zavisnosti od toga šta je veće.

Kaznene odredbe

U slučaju malih i srednjih preduzeća, uključujući nova preduzeća, svaka novčana kazna iznosi do procenta ili određenog iznosa, u zavisnosti od toga koji je manji.

Kaznene odredbe

Provajderima AI modela opšte namene mogu da se izreknu novčane kazne koje ne prelaze 3% njihovog godišnjeg ukupnog svetskog prometa u prethodnoj finansijskoj godini ili 15 000 000 EUR, u zavisnosti od toga šta je veće.

Primena zakona

- U odnosu na zabranjene prakse od 2.2.2025.
- U odnosu na modele opšte namene i kaznene odredbe od 2.8.2025.
- U vezi AI sistema visokog rizika od 2.8.2027.
- Sve druge odredbe od 2.8.2026.